

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Caput Quartum. De tertia radice restitutionis, quæ est injusta
damnificatio, seu læsio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

e Delugo t. 1. de Inst. d. 17. sect. 3.
n. 78. sine lege item Sanc. l. c. n. 157.
& Mol. ab eodem citatum, & eundem
Delugo d. 7. ib. sect. 3. n. 25. 26. & 27.
quem ego attuli sup. lib. 6. c. 4. §. 3.
n. 3.

3. Tertia dubitatio. Quid si me-
us prædecessor mala fide laboravit, at
ego bonam habui, nocebitne mihi fides
hæc mala prædecessoris?

Respondeo communis est doctrina,
nocituram tibi, si es successor univ-
ersalis, non vero si sis particularis;
universalis successor est, v. g. hæres,
qui in omnibus succedit testatori de-
functo; particularis est, v. g. legatari-
us, & quilibet, qui ab aliquo habet,
emit, dono accipit aliquam rem. Ratio
autem huius communis doctrinæ esse
debet, quia hæres v. g. universalis re-
præsentat personam testatoris, possi-
detque omnia eius bona eo modo, quo
ipse testator possidebat; nam propter
ea obligatur, saltem juxta vires hære-
ditatis, ad omnia testatoris debita; sed
testator habebat sua bona obligata pro-
pter eius malam fidem vero Domino,
illique debebat eos fructus mala fide
consumptos restituere, ergo & restituere
debebit eius successor: saltem, ut di-
ctum est, juxta vires hæreditatis. Hæc
autem representatio cum non adfit in
successore particulari, si ipse bonæ fidei
titulo, ut supponimus, vallatur, cur ab
aliena fide mala premendus sit? Non
ergo obligabitur ex injusta acceptione,
sed solum ex re accepta.

f Sanchez. l. c. n. 155. Delugo d.
17. cit. n. 79. alijque Iurisperiti ab ijs-
dem cit.

CAPVT QVARTVM.

De tertia radice restitutionis, quæ est in-
iusta damnificatio seu læsio.

1. **Q**ui obligatus ad restitutionem
ex præcedentibus radicibus
fuit, aliquid siue bona, siue
mala fide vsurpavit; nam ideo posses-
sor vocari potuit: nunc vero de eo lo-
quimur, qui contra rem a lienam sine
eiusdem rei vsurpatione, injuriam se
præfert; id, quod fit, vel positivè rem
destruendo, ut si quis segetes alienas
comburat, alienum argentum in mare
projiciat, vel simile quid faciat, vel posi-
tivè impediendo, ut si quis proximum
injustè impediatur, ne suas res tempera-
les, sua legata, suas hæreditates conse-
quatur.

§. I.

De positivo destructore rei
alienæ.

1. **H**ic locus esset explicandi, quæ-
nam culpa requiratur ad pa-
riendam obligationem in eo,
qui rei alienæ damnum infert, Theolo-
gicane g, an Iuridica? rursus gravissime
h, an levis? deinde quodnam dam-
num, indirectumne i, an dire-
ctum? denique à quonam illatum, à
se, l, an etiam à seruo, à filio, ab ani-
malibus suis? sed quia de his per aliam
occasionem plenè disputa vimus, hic sa-
tis sit, ea, quæ super sunt, insinuare.
g Sup. c. 2. §. 4. h Sup. c. 2. §. 5. i
Sup. l. 6. c. 4. §. 1. l Sup. ib. §. 4.
2. Quo

2. Quoad hanc ergo damnificati-
onem, hæc regula notetur; qui per
culpam iniustitiæ rem alienam destruxit,
vel deteriorem reddidit: non solum
debere restituere valorem rei, ejusque
fructus, sed etiam omne damnum,
quod emergit, ac omne lucrum, quod
cessat Domino, ex ejusmodi læsione.
Ratio regulæ est, quia alio modo non
induceretur æqualitas, quæ per suam
injustam actionem à damnificante in-
ducta est.

3. Dicitur est primo, (per culpam
iniustitiæ) utique gravem Theologicè,
modo superius satis explicato *m*.

4. Dicitur est secundo (destruxit, vel
deterioravit) utique directè, & ut causa
per se; nam, quid sit sentiendum, si sit
indirecta destructio & per accidens, di-
ximus superius *n*.

m Sup. c. 8. §. 5. n. Sup. l. 6. c. 4.

§. 1.

5. Dicitur est tertio, (valorem rei)
quanti scilicet valebat, siue in re, siue in
spe, quando à te destructa est: nam se-
cundum illum valorem Domino dam-
num intulisti. Quod si solum rem
deteriorem reddidisti, debetis dumtaxat,
quanti æstimatur deterioratio: sic
enim satis inducetur æqualitas.

6. Dicitur est quarto, (ejusque
fructus) id quod explicabitur mox nu-
mero *o*.

7. Dicitur est quinto, (omne
damnum &c.) huius enim totius causa
supponitur esse injusta damnificatio.

8. Dicitur est denique (ex læsione)
intellige, tanquam ex causa per se, nec
solum, ut modo dixi, tanquam ex oc-
casione per accidens: id quod ite-

rum notasse, superfluum certè non est.

9. Vnum jam superest explican-
dum. Valor rei considerari in dupli-
ci statu, nimirum præsentis, vel futuro,
potest: occidisti v. g. hodie pullum
qui; hic, spectata spe futuri eventus,
deductis expensis, laboribus & æstima-
tione periculi, valet v. g. nunc decem
aureis, estque valor præsentis tempo-
ris: idem vero equus, si permanisset
vsque ad perfectam ætatem, quia ge-
nerosa erat stirpis, valiturus erat cen-
tum aureis; hic valor est futuri tem-
poris. Pari modo seges hæc, quam
hodie mense Martij combussisti, cum
tota spe futuri fructus, valet propter
expensas, pericula consueta &c. judi-
cio experti viri, decem aureis, at mense
Augusti aucta & collecta seges valebit
centum: queritur jam, an occisor
equi, vel destructor segetis restituere
teneatur aureos decem, an centum?
respondeo, communem esse sententi-
am, teneri dumtaxat decem; siue per
malitiam, siue per negligentiam mo-
raliter culpabilem occideris, vel incen-
deris *o*. Ratio communis, quia ju-
stitia solum exigit, ut restituatur, quan-
tum ablatum est, sed tu, per illam oc-
cisionem equi, & per combustionem
segetis, solum abstulisti, quanti tunc va-
lebant equus & seges, nempe aureos de-
cem, ergo hos dumtaxat restituere de-
bes. Non negat tamen hæc commu-
nis opinio, ex alio capite te aliquando
plus debere restituere, nempe quando
es causa damni emergentis, vel lucri
cessantis Domino: si enim propter di-
ctum incendium segetum, sterilitas in-
ducta esset frumenti, vnde vel Domi-
nus, vel etiam alij coacti essent ad

Y y 3

emen-

etiam alij coacti essent ad emendum rarius annonam, id totum debes reddere; nam tunc hujus totius damni tu iniqua causa fuisti.

o S. Th. 2. 2. q. 62. art. 4. Mol. t. 3. de 726. nu. 4. Less. c. 18. dub. 19. Diana p. 3. tr. 6. miscello. res. 6. Petr. Navarr. Less. apud Dicast. li. 2. de just. tr. 2. d. 2. dub. 6. nu. 116. & 117. Contra Sotum & Salonium, putantes, si per malitiam, restituendum esse pretium, quod erit in re; si per dictam negligentiam, esse restituendum pretium, quod est in spe.

10. Dicit quis. At etiam tu iniqua causa fuisti, cur Dominus non habuerit suo tempore equum valentem centum aureis, atque adeo, ut cessauerit Domino hoc lucrum, ergo etiam hoc centum ei reddere oportebit, deducta estimatione periculorum, deductis expensis, quas in alendo equo Dominus fecisset. Confirmatur: nam etiam sic si furatus fuisses à Domino, deberes eidem restituere tum pecuniam, tum lucrum, quod per negotiationem illa pecunia acquisivisset idem Dominus.

Respondeo: urget argumentum; unde fateor, furem illum debere restituere non decem tantum, quod dixit numero precedenti communis sententia, sed centum, deductis deducendis, quod probat hoc argumentum Delugo p. qui sequitur prædictam communem sententiam, & respondit huic argumento, negans, furem esse causam talis damni emergentis; est enim, ait, causa ipse Dominus, qui potuit alium sibi pullum emere. Idem dicit ad confirmationem; negat enim deberi Domino lucrum illud, quia pa-

ri modo Dominus poterat aliam pecuniam negotiationi subdere: solum igitur tunc deberi concludit eiusmodi lucra restitui, quando Dominus nullam aliam pecuniam haberet, qua pullum equinum emere, vel negotiationi subdere posset; tunc enim tu, quia ea abstulisti, vera causa fuisses damni sequentis. Hæc ille, quibus ego libens subscriberem, si intelligere possem, te non fuisse veram causam talis determinati seu specialis damni, quod emergit Domino ab hoc individuo eius equo, quem tu surripuisti.

p Delugo t. 1. de just. d. 18. sect. 4. n. 81.

§. II.

De impediendo bonum alteri, ejusque restitutione, quoad ea, quæ ad iustitiam commutativam.

1. **S**I ex bono zelo, & sine vi vel fraude impedis aliquem, v. g. Petrum, nè consequatur injustam hereditatem, injustum legatum, nec restitutionis obligationem contrahis, ut ex se patet: quod si idem facias ex odio, vel cum vi, vel fraude, simili peccato, peccabis quidem interno affectu contra charitatem, vel alio peccato, sed quia non peccas, quoad legatum, contra iustitiam: justè enim illud impeditur, si sit injustum: ideo ad nullam restitutionem obligaris.

2. Verum si quem sine vi, vel fraude, sine illis, quomodocumque impediatis à consequutione boni, quod

ipſi ex Inſtitia commutatiua debetur
4, & peccas, & reſtitutionem debes,
quia tunc contra Inſtitiam delinquis.
Dixi (ex Inſtitia commutatiua) nam
ſi ſolum debeat ex diſtributiua, mox
dicam à num. 7.

a *Mol. r. 3. d. 727. Leſſ. l. 2. c. 12.
du. 16. Diccaſt. l. 2. de juſtis, tr. 2. d. 8.
dub. 1. n. 7.*

3. Quid, ſi quem impedias à con-
ſecutione boni, quod liberaliter datur,
v. g. legati, hæreditatis, eleemoſynæ
&c. ? Reſpondeo, eſſe diligenter di-
ſtinguendum. Nam ſi id fiat fraude,
vi, vel ſimili, ut ſi ſuadeas falſis infor-
mationibus, vel cogas vi teſtatore, ne
hæreditatem relinquat Petro v. g.
peccas b, & reſtituere teneris, quanti
æſtimatur ab expertis damnus, quod
Petro feciſti. Ratio eſt, quia ex vna
parte tu es cauſa moralis eiufmodi
damni illati ipſi Petro, & ex alia, pec-
cas contra Inſtitiam, cum quilibet hæ-
beat jus, ne per vim & malis artibus
arceatur à bonorum conſecutione.
Huc reducitur, quod ſupra bb dixi, te
obligari ad reſtitutionem, ſi occidas
eleemoſynarium, eo motiuo, ut is elee-
moſynam amplius Antonio, v. g. non
largiatur; id enim eſt, vi, id eſt, ipſa
morte impedire Antonium ab elee-
moſynæ conſecutione: huc etiam, ſi
vim ipſi donatario, v. g. dicto Anto-
nio inferas, ipſum in carcere injuſtè
retinendo, ne ad eleemoſynarium ac-
cedere valeat: huc item c, ſi Notari-
os vel Conſiliarios ab moribundo eos
vocante, auertas: ne ſcilicet is teſta-
mentum, vel legatum in alicuius fa-
uorem condat: huc, ſi teſtatore d
volentem diſponere in fauorem ali-

eius, tu falſa ſpe ſanctitatis, vel longio-
ris adhuc vitæ, à condendo teſtamento
diſtrahas. Ratio horum eſt, quia
hæc facere, eſt, per fraudem, vel per
vim, atque adeo contra Inſtitiam im-
pedire proximum, ne bona liberaliter
ab alio danda conſequatur.

b *Th. Sanc. c. 22. conſ. c. 1. d. 49.
Vaſq. p. 2. d. 175. c. 2. n. 13. & tr. de
Benef. c. 2. §. 2. dub. 20. Dian. p. 3. r.
6. Miſceil. reſ. 32. Diccaſt. l. c. n. 4. bb
Sup. li. 6. c. 4. §. 3. n. 13. c. Delugo d.
18. ſec. 5. n. 91. d. Idem ib. n. 103.*

4. Quod ſi id facias ſine vi, vel
fraude, ſed precibus, conſilio &c. quam-
vis motus ab animo lædendi eum, in
cuius fauorem condendum fuiſſet v. g.
teſtamentum, eſto, contra charitatem
pecces interius, peccaret Iudex, qui
reum mortedignum ex odio condem-
naret: non tamen obligaris e ad re-
ſtitutionem, ut nec prædictus Iudex,
quia actio ipſa externa non eſt contra
juſtitiam. Si vero ex bono zelo, ſeu
prudenti conſilio motus id facis, nec
peccas, nec reſtitutioni es obnoxius,
quia vbi nulla eſt culpa, nulla eſt pœ-
na, & prudens conſilium non eſt reſti-
tutionis pœna mulctandum. Hinc
non peccant, nec reſtitutionem debent
Religioſi, qui ex zelo ſalutis teſtatoris,
ipſi ſuadent, ut potius alijs, quam ma-
trici Eccleſiæ relinquat: nam licet vi-
deatur Clementina id prohibere reli-
gioſis, non ita f tamen eſt, quia ſacer
Canon prohibere bona & prudentia
conſilia numquam potuit. Adde,
eſto, quando imprudenter ſe gerunt,
peccent in hoc ſine dubio religioſi,
non tamen ad reſtitutionem tenentur,
quia

quia in Canone hæc pœna non apponitur.

e Idem, quibus adde Bart. à s. Faust. in Spec. Conf. q. 28. q. 2. dicentem, hanc esse communem sententiam Theologorum, & Canonistarum. f. Sanch. in conf. c. 1. dub. 49. n. 28. cont. Mol. t. 3. de 727. n. 3.

5. Denique si vera crimina alterius sed occulta propales testatori, v. g. ne hæreditatem illi relinquat, te nec peccati, nec restitutionis reum pronuntio; quia expedit Reip. ne bona relinquuntur ei, qui ijs abuturus sit: quod si alijs à testatore injustè propalasti, reddere quidem famam debes, sed non bona; idem dici debere in materia beneficiorum, mox videbimus.

Porro hic ne præmittatur casus sequens. Petrus aperuit literas directas Paulo mercatori, quem amicus certiorum reddebat de superventura frumentorum penuria, ex frumenti extractione, v. g. à regno: unde factum est, ut Petrus Paulum præveniens frumenti copiam vili pretio emerit, venditurus pretio magno, nimirum apparente mox penuria: quo pacto impedit Paulum à lucro, quod hic eadem arte comparasset. In præsentibus ergo casu obligabitur ne Petrus ad restitutionem? & idem quæri solet de præsentibus beneficium, quando alius simili ratione beneficii vacationem cognovit & præobtinuit.

Respondeo: Lessius ff sic distinguit: si Petrus tempestivè consignavit literas Paulo, ipse quidem Petrus peccavit eas aperiendo. sed ad restitutionem non obligatur; quia cum tempore Paulus potuisset se negotia con applicare, apertio literarum remotè

& indirectè se habet, ad damnum Pauli. Si vero idem Petrus non consignavit literas tempestivè, & peccavit, & ad restitutionem obligatur, quia Paulo secutum est damnum directè ex morosa consignationis literarum. Ego hanc posteriorem partem approbo; de priore valdè incertus animi pendo, ut in simili sentiam inferius f; quia etiam in eo casu damnum patitur Petrus, ex radice injuriosæ tuæ apertionis: tunc nihilominus probabilis esto sententia Lessij, quam per familiaris meus P. Franciscus gg Bardi novissimè defendit, quando ita se potuisset applicare Paulus ad negotiationem suam, vel integrè illam intra morale tempus perfecisset, & sua causa non perfecit, non vero ob præventionem tuam.

ff Less. lib. 2. de just. c. 12. à n. 131. f. inf. c. 7. §. 12 n. 16. gg Bardi lib. 1. select. q. 15.

6. Alij innumeri casus ex his colligi possunt, & præsertim, an qui mendacijs impedit fiscum, ne confiscetur sua bona, obligetur ad restitutionem? an, qui fraude, vel sine illa impedit Scholasticos, ne aliam scholam frequentent? an pari modo, qui impedit, ne ad alium emptorem accedat? an qui impedit emptorem, ne cognoscatur vitium rei emptæ, vel emenda, ut faciunt tonsores pannorum, occultantes, vel secreto sarcientes eorumdem pannorum scissuras &c. Verum quia non pauca ex his suis in locis à me dicta sunt atque dicentur, multa autem dilucidè ab authoribus g tractantur, ad ea quæ sunt difficiliora, veniamus.

g Sanch. partim l. 2. in Dec. c. 22. Dubi.

*num. 22. partim l. 1. conf. c. 3. di. 3. Delug
d. l. 1. de iust. d. 28. sec. 5. n. 108.*

*Dubium incidens de impediēte donatio-
nem peccaminose alteri factam.*

7. Dubium hic non vulgare sese of-
fert explicandum. Si Antonius v. g. velit
dare centum Petro, quæ donatio sit pec-
caminosa, licetne ego & sine onere res-
titutionis impediam, ne Antonius do-
net? Respondeo, si impedis bono zelo,
& sine odio, vel simili, certum est, te li-
cite impedire: iuste enim tunc impedis
crimen proximi. Difficultas est, si im-
pedias non ex bono zelo, sed cum pec-
cato, v. g. ex odio, quod geris contra
Petrum, vel medijs iniquis, v. g. male-
dicendo de Petro &c.

8. Ajo, esse diligenter distinguen-
dum, qua ratione dicta donatio, quæ
impedienda est, sit peccaminosa. Vel e-
nim primò, ita est peccaminosa, & in-
iusta, ut Petrus rem donatam suam
facere non possit; id quod accidere pos-
set, si res v. g. donanda, esset aliena, vel
furtiva; & in hoc casu certum est, te
posse impedire non solum sine vi, &
fraude, sed etiam cum fraude, & vi;
nam impedis, ne Petrus aliena bona
occupet. Quare si tu ex odio moveris,
vel vim illicitam adhibes, peccabis qui-
dem, sed quia non peccabis contra ius-
titiam debitam ipsi Petro, non contra-
hes obligationem restitutionis.

9. Vel secundò, ita est peccaminosa
predicta donatio, ut non sit iniusta, ut
si Antonius donare vellet ea, quæ sua
familia sunt omnino necessaria, vel vel-
let donare ex malo fine, v. g. ex vana
gloria, ex fine adulterandi &c., & tunc

est nobis nova distinctione utendum;
si enim donatio est peccaminosa ex par-
te utriusque, tum donantis Antonij,
tum donatarij Petri, (qualis est dicta
donatio rei necessariæ familiæ; in ea e-
nim peccat tum donans, quia tollit ne-
cessaria familiæ, tum donatarius, quia
cooperatur, ut supponimus, peccato
donantis) potes etiam vi & fraude im-
pedire, modo vis sit prudenter illata,
nec sit tanta, ut ex aliquo alio capite
modum excedat; ratio est non abfimi-
lis, ac dicta: quia non est peccatum
contra Iustitiam impedire, ne quis re-
cipiat id, quod sine peccato recipere ab-
solutè non potest.

10. At vero si donatio sit peccami-
nosa, solum ex parte donantis, non ve-
ro ex parte donatarij, qualis est dona-
tio facta ab Antonio ex fine vanæ gloria
vel adulterij, tunc potes quidem impe-
dire sine vi vel fraude, & potes etiam
impedire indirectè, persuadendo An-
tonio, ut deponat illum malum finem,
unde consequatur donationis omisio,
quia sic, ex bono zelo impeditur pecca-
tum alterius; at nullo modo potes im-
pedire vi, vel fraude, & si sic impedi-
as, obligationem restitutionis subibis. Ra-
tio est, quia tunc contra Iustitiam im-
pedires donatarium: cum quilibet ha-
beat Ius, ne impediatur malis artibus à
consecutione ejus, quod sine peccato
ipse consequi potest.

11. Denique si, contra, donatio sit
illicita solum ex parte donatarij, non
vero donantis, ut si dictus Petrus vellet
recipere donationem ex fine vanæ glo-
riæ, vel adulterij, quem finem, quia
Antonius nescit, non est particeps pec-
cati, si tu id scias, licetne tibi impedire

Z z

ejus-

ejusmodi donationem? respondeo, licere, sine vi vel fraude, & bonis artibus, persuadendo ipsum donatarium, ut cesset ab illo sine malo: verum si persuaderi non possit, non licere vi vel fraude impedire, colligitur ex ratione modo dicta, n. 10. Quilibet enim videtur habere jus donandi id, quod sine peccato dare potest: id tamen alijs considerandum relinquo.

§. III.

De impediendo bonum alterius, quoad ea, quae pertinent ad distributionem,

Ubi aliqua de beneficijs & officijs,

Aliqua non rarè bona distribuuntur in Rep. inter cives, quae duplicis dispositionis esse solent.

Prima, quae danda sunt certis & determinatis personis, v. g. singulis annis danda est à monte pietatis mensura frumenti omnibus pauperibus talis nationis, vel omnibus ijs pauperibus, qui eam voluerint. Secunda, quae danda sunt indeterminatis personis, sed eligendis ex libera voluntate distribuentis, v. g. danda sunt decem mensurae ijs pauperibus, quos liberè elegerit mons pietatis, vel danda est mensura frumenti alterutri ex his duobus, quem nempe ipse distributor liberè ex duobus elegerit.

2. Dico jam 4, qui sive vi & fraude, sive sine illis quomodocumque impediens, in priore jam dicta dispositione, semper peccat, & tenetur ad restitutionem. Ratio est manifesta, quia tunc illi singuli habent jus ad eam eleemo-

synam, & illis ex voluntate disponentis ea debetur. At vero in posteriori dispositione, si sine vi vel fraude impedias, non obligaris ad restitutionem, quia sicuti elector liberè eligere potest, sic tu illi persuadere: & hic recurrit eadem doctrina, quae allata est supra §. 1. nu. 4. Quod si impedias vi vel fraude, ad restitutionem obligaris, quanti aestimabitur à prudenti damnum impedito factum. Ratio est, quia licet illi non habeant jus Iustitiae commutativae, ante electionem, ad eleemosynam illam, habent tamen jus, ne impediatur fraudibus & vi à consecutione illius boni, recurrente huc doctrina allata supra §. 2. num. 3.

a *Silv. 2. 2. q. 61. art. 2. quaestio 23. concl. 5.*

Impedientes consecutionem beneficij.

3. Huc pertinent impedimenta contra volentes consequi beneficia, vel munera, quae solent à Republica, vel à Praelato benemeritis distribui; de quibus haec breviter colligo ex Lessio b.

b *Less. l. 2. c. 12. du. 18. cui adde Discast. lib. 2. de just. tr. 2. d. 8. dub. 2. qui alios citant.*

Primò, si quis erat beneficio dignus, illumque tu, etiam vi & fraude impedisti, ut conferretur digniori, ad nihil teneris. Ratio est, quia dignus non habet ullum jus, respectu dignioris: quare illum impediendo facis juxta voluntatem Reip. intendentis dare beneficia vel munera dignioribus. Quod si vi impedisti, ut conferretur quoque digno, ad restitutionem teneris, juxta speciem, quam alius habebat (si enim

enim nullam spem habuisset, cum nihil damni illi feceris, nihil debebis) Ratio est, quia ille alius dignus, respectu æque digni, gaudebat jure, ne malis artibus impediretur.

4. Secundò, si absque vi, vel fraude curasti, ut daretur indigno, nihil teneris restituere ipsi dignis, vel dignioribus; sed Reipublicæ, vel Ecclesiæ teneris de damno secuto; ratio est, quia solum Reipublicæ, non verò illis dignis, vel dignioribus injuriam intulisti. Nullus enim habet jus Iustitiæ ad beneficia. Et quidem primo loco teneris dictæ Reip. is, qui habet officium; secundò collator; tertio, tu, qui fuisti suavor. Quod si nullum damnum secutum est Reip. adhuc fructuum perceptorum restitutio facienda est ipsi Reip. vel Ecclesiæ, ad quam pertinet beneficium, quia illud, quod est propria sustentatio ministri idonei, datur contra voluntatem Ecclesiæ, indigno. At si simili modo sine fraude procurasti, ut daretur digno, relictis dignioribus, ad nihil ulli teneris: nam non teneris dignioribus; hi enim non habent jus Iustitiæ commutativæ supra dignos; non Reipublicæ, vel Ecclesiæ, quia non est illis facta injuria, dum dignum habueris, ergo &c.

5. Tertio, si prodas crimen occultum, unde excludatur aliquis à beneficio, si quidem prodas collatori, etiam malo animo, non teneris ad restitutionem, etiam si collator, si tua non accessisset infamatio, illi beneficium collaturus fuisset. Ratio est, quia, quando agitur de beneficijs atque officijs, cuiuscunque est jus patefaciendi ea, quæ minus habilem hominem faciunt; unde

etiam solent capi informationes &c. Quid, si prodas alijs, unde diffametur is, de quo agitur? respondeo, Lessius inclinatur, te non teneri ad restitutionem valoris spei beneficij, (teneri enim ad restitutionem famæ, certum est) si is excludatur ex vi commissi criminis; at si excludatur ex vi infamiæ, per tuam occulti illius criminis publicationem enatæ, te teneri; ratio esse potest, quia ibi is excluditur à suo crimine, hic à tuo.

6. Quarto, si impedias, etiam vi, ne conferatur indigno, ad nihil teneris; quia ad ejusmodi beneficia, vel officia nullum prorsus habent jus indigni.

7. Quinto, si, ut tu facilius impetres beneficium, impedias procuratorem prætendentis illud idem beneficium, quod tu prætendis, eum orando, vel cogendo, vel per alium prætextum in alijs negotijs eundem tenendo; ut item, si impedias tabellarios afferentes litteras ad tuum competitorum, vel eadem aperias, quò facilius à beneficio illum excludas, an obligeris ad restitutionem, & resolvi potest ex dictis, & habes dilucidè apud Doctores e.

e Delugo t. 1. d. 18. sec. 5. num. 102. citans Bonacin. & Vas. q. & nu. 104. citans Castrop. &c.

8. Denique ex iisdem dictis obiter intelligis, ex violatione solius Iustitiæ distributivæ non oriri obligationem restituendi, nisi quatenus simul violatur jus aliquod pertinens ad Iustitiam commutativam. Hastenus enim vidisti, tunc in ejusmodi distributionibus adesse obligationem restitutionis, quando quis violavit jus, quòd alius habebat, ne repelleretur, ne impediretur &c.

hoc autem jus ad commutativam pertinet. Adde, obligationem restitutionis fundari in obligatione faciendæ æqualitatis Arithmeticæ, quam quis in rigore debet facere; at hæc ex Iustitia commutativa faciendæ est. Nam propterea princeps si non distribuat, quæ distribuere civibus pro eorum meritis debet, & hæres, si non eligat pauperes, quos eligere voluntas testatoris iussit, ideo ad restitutionem obligantur, quia lædunt Iustitiam commutativam, dum faciunt contra Ius, quod habent cives illi, & illi pauperes ad distributionem & electionem &c. Et quando princeps, vel alius elector elegit indignum ad aliquod officium, ideo obligatur ad damna, quæ indignus officialis infert communitati, quia tunc princeps & elector sunt, contra Iustitiam commutativam, concussa ad tale damnum dum indignum ei communitati præfecerunt.

d. Rebell. Barnes, Molina, Turri, alijque quos citat sequiturq; Bonacin. d. 1. de rest. q. 1. p. 1. n. 9. Contra Vasq. Salonium aliosque ibid. citat. lege item Dicast. lib. 2. de Iust. Tr. 2. d. 8. dub. 6. Iuncta d. 1. dub. 3.

§. IV.

De distributione beneficiorum & officiorum.

Dicamus hac occasione aliquid de huiusmodi argumento, atque quatuor dictis breviter expediamus ea, quæ nimis prolixè & confusè aliqui pertractant.

2. Præmitto autem, digniorem pro his beneficijs, officijsq; ex S. Thoma

non esse eum, qui absolute doctior, sanctior, prudentior est, sed qui fore utilior pro bono communi in eo munere prævidetur: nam propterea aliquando minus doctus, dignior in aliquibus circumstantijs erit pro hac Ecclesia contumaci, quia nobilior, vel quia potentior est, quam qui doctior, vel sanctior, & dignior erit inter hæreticos, qui doctior, quam qui sanctior, & inter Catholicos, qui sanctior, quam qui doctior &c. Iam igitur tota difficultas in hoc argumento est, quam obligationem sit eligendi ad ea munera illos, qui omnibus expensis sunt digniores, ac repellendi eos, qui vel indigni sunt, vel minus digni.

aa S. Th. loco mox citando, alijque lege item Sanc. lib. 2. Consil. c. 1. dub. 2. & Caram. in Reg. S. Bened. nu. 1504. Dicast. li. 2. de Iust. tr. 2. d. 8. dub. 7.

3. Affero primò, esse ex suo genere mortale, beneficia & officia immo quilibet bona distribuere indignis & immeritis. Ratio communis est, quia esset acceptio personarum vitiosa in re gravi, ut supponimus, & damnum inferretur ijs, circa quos illa munera exerceri debent: unde sic distribuens contrahit obligationem restitutionis, ut modo §. præcedente nu. 4. breviter insinuavimus.

a Ex S. Th. 2. 2. q. 63. & communiter lege etiam q. 185. ar. 3. Dicast. l. c. dub. 5.

4. Dixi autem (ex suo genere) posset enim excusatio aliqua te sic distribuentem à mortali liberare, si electus sit multum leviter indignus, si res distribuenda esset iudicio prudentum leviorum, sed merita unius & alterius parum

parum se invicem superarent; si leve,
vel nullum damnum Reip. vel alteri
inferretur, & similia bb.

bb *Sot. Val. Rebel. alijque apud Dicast.*
l. c. dub. 5. n. 84. & Delugo mox citan. sec.
3. à nu. 21. contra Turrian.

5. Affero secundò, omnia beneficia,
sive majora, ut Cardinalatus & Episco-
patus, sive minora ut Canonicatus &
Capellania, sive curam animarum ha-
bentia, ut Abbatia & Parochia, sive non
habentia, ut prædictus Canonicatus &
Capellania cæteraque beneficia, quæ
simplicia nominantur, abstrahendo ab
ijs, quæ dantur in concursu, (de qui-
bus mox n. 14.) affero, inquam, satis b
esse ad evitandum mortale, si conferan-
tur dignis & idoneis; esto, prætermi-
tantur digniores vel dignissimi: id quod
certe semper fit cum veniali, quia sem-
per est aliqua deordinatio: idem dic de
resignante suum beneficium in favo-
rem alterius digni: idem de dantibus
suffragia pro dignis in electione Præla-
torum Regularium, deque eligentibus
seu creatibus eisdem dignos: loqui-
mur autem, præciso juramento, vel
alia obligante constitutione in contra-
rium; quæ certè si adsunt, erunt juxta
receptam consuetudinem observanda.
Hæc tam ampla assertio, licet commu-
niter non admittatur, tamen esse pro-
babile sic fatetur Filliucius d. Dico quin-
, id (ait) sententiã, quæ censet, satis esse,
, dignos eligere ad beneficia, quæ non
, dantur in concursu, esse probabilem
, ex Trid. sess. 7. c. 3. de reformat. dicen-
, te, ut conferantur dignis: & univer-
, sali æstimatione, in creatione benefi-
, ciariorum, ut Cardinalium, Episco-

, porum, Abbatum &c. qui si inter
, dignos habeantur, laudatur elector
, & electio, non laudaretur autem
, communiter, si mala esset & pecca-
, tum mortale. Hæc Filliuc.

b *Plures apud Delugo l. 2. de Inst. d.*
35. s. c. 2. num. 11. & apud Dianam p. 1.
tr. 15. ref. 40. Caram. in Reg. S. Bened. nu.
1505. dum probat, stando Iuri nature, in
nulla dignitate debere digniorem necessa-
rio præponi. c. Plures citati à Dicastillo
l. c. d. Filliuc. t. 3. tr. 41. in Append. c. 4.
num. 181.

6. Ratio autem huius probabilita-
tis duplex est; altera, quia non vide-
tur graviter esse invita nec læsa Ecclesia,
si ea provideatur de dignis; commune
enim est in more humano, sub quo in-
stituta sunt beneficia, & Ecclesiarum
provisiones, ut ea judicetur recta pro-
visio, quæ fiat per aptos, non vero ne-
cessario, per aptissimos: siquidem ad
moralem & humanam diligentiam
ponendam homines obligantur, quam
certè dignus exhibere potest, non ad
omnino & ex omni parte perfectam,
quia id onus esset nõ humanis viribus
tolerandum. Confirmatur, quia, fac
Episcopum esse dignissimum, sed se ge-
rat tanquam dignum Prælatum, non
verò tanquam dignissimum, ea nimi-
rum pro utilitate Diocæsis operando,
quæ sufficiunt ad ejus diligentem gu-
bernationem, non autem diligentissi-
mam; certè hunc non condemnare de
mortali, quia non obligatur, nisi hu-
mano more, moralem diligentiam ad-
hibere, ut alibi universaliter dictum est.
Si igitur ego do Ecclesiæ Prælatum di-
gnum, qui similia possit operari, cur

ero condemnandus? ipse certè, si deficiat, condemnabitur, cum possit non deficere, non ego &c.

7. Altera ratio, quia hoc ipsum videtur concessisse Tridentinum: quod si contraria appareant alia jura, excellentia digniorem, videntur à Tridentino, vel à consuetudine abrogata. Tridentinum sic e habet. Inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus conferantur; & alibi f de majoribus: omnes, inquit, qui ad promotionem præficiendorum jus habent, monet S. Synodus, ut in primis meminerint, bonos pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri &c. Bonos dixit, non optimos, idoneos addidit, non maximè idoneos.

e *Trid. sess. 7. c. 3. de reform. f Trid. sess. 24. c. 1. de reform.*

2. Instas; at immediatè sic tradit concilium: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint.

Respondeo primò, cum immediatè antea concilium videatur esse contentum de dignis, vel primò videtur per hoc (digniores) non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundò, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, quos paulo ante admiserat; vel tandem tertio, loquitur, quando fit concursus, de quo mox nu. 14. Alias duas responsiones affert Castropolaus, quas impugnat Delugo g *Delugo l. c. d. 31. sess. 4. n. 4.*

Nec vero, quoad primam nostram responsionem, novum est apud Latinos (qualem esse eum, qui Tridentinum concilium stylo reddidit, scimus omnes) comparativum pro positivo sumere. Utimur vulgo (inquit Valla gg) comparativis pro absolutis, ut si quis se infirmiore appellat, non dixit pro minus, quam infirmus; Et paulo post: junior & senior pro positivo accipi solent (nempe pro juvene & pro sene) quemadmodum, ocyus pro ocyter, & minus pro non, semper ferè accipitur.

gg *Lawr. Valla li. 1. de elegan. lingua Lat. cap. 14.*

9. Confirmatur primò hæc prima responsio, quia hoc vel alio simili modo debuit id intelligere Filliucius, dum nostram opinionem vocat probabilem, etiam in Episcopatu. Confirmatur secundò, quia ita etiam debent intelligere alij h, dum docent, eos, qui jus habent conferendi beneficia per provisionem liberam, ut summus pontifex & reges, satisfacere suæ obligationi, si dignis conferant, quia aliud exigere in Papa & regibus, esset valdè onerosum. Amabo te, siste hic lector: si onerosum regibus, cur non alijs? Deinde, an quia Episcopus præsentatur à rege, dignior & utilior eo ipso euadit, non vero si ab alijs? Denique, jam ergo non amplius rationem habes majoris utilitatis Ecclesiæ.

h *Reginal. quem sequitur, citatque Dian. p. 2. t. 15. ref. 40. Henriq. Castrop. alijque citati à Delugo loc. c. n. 37.*

10. Confirmatur tertio, quia ita etiam debent intelligere i, qui concedunt, eos laicos, quibus de jure patronatus insumbit,

cumbit, præsentare ad Episcopatus & similia, posse solum dignos præsentare. Et ratio harum confirmationum ea est, quia si Tridentinum loquitur de omnibus, ad quos pertinet cura præficiendorum, etiam nos omnes comprehendet, & sub mortali obligaret ad digniores præficiendos: si ergo ipsi negant, prædictos peccare mortaliter, præficiendo dignos, nostram explicationem excipere conuincuntur.

11. Respondeo secundo, ad instantiam num. 8. factam, me ingenuè fateri, propter hunc Tridentini textum esse multo probabilius Episcopatus & similia maiora curata beneficia, de quibus solum hic loquitur Tridentinum, debere dignioribus conferri, nec in praxi aliter esse consulendum.

12. Obijcies primò cum Vasquez l. beneficia sunt bona communia, ergo distribuenda pro meritis, ergo præferendi semper digniores. Respondeo, sanè probandum esset antecedens, non supponendum: solum ergo bona communia dici possunt, quia aliquo tandem modo minus principaliter instituta sunt ad excitandos homines ad studia virtutesque, ut ijs præditi Ecclesijs præficiantur; sed addimus, satis excitandos, si noverint, dignos esse præficiendos: immo magis sic excitabuntur; nam si exposcerentur solum digniores, cum multi desperarent ab affurgendo à communi dignitate, à sui cultura desisterent.

1 Vasq. in opusc. de Benef. c. 2 §. 3. dub. 8.

13. Obijcies secundò cum Delugo m. Est de jure naturæ, ut in quibuscumque

muneribus prospiciatur bono communi: at in Episcopatibus & similibus grauioribus nõ prospicitur bono communi per dignos, quia Episcopi magna & difficilia pro ovibus suis capeffere debent, ergo &c.

m Delugo r. 2. de Inst. d. 5. sect. 2. n. 18.
Respondeo, concessa ultrò maiore, negatur minor: si enim Episcopus non sit aptus ad prospiciendum in negotijs currentibus, juxta moralem & humanam obligationem, quam satis esse nemo negare potest, certè non erit ne dignus quidem, quare nihil contra nõs.

Cætera argumenta ab alijs contra nostram sententiam allata ipsemet Delugo fusè dissoluit.

14. Affero tertio: quando beneficia conferuntur per concursum competentium, tunc sine dubio dignioribus ex concurrentibus debent sub mortali conferri; ratio est, quia posito, quod illi convenerint ad examen, pactum initum cum ijs fuit, ut dignior palmam veluti in stadio, sit reportaturus; quare magna injuria fieret vincenti, si promissio bravo non potiretur. Adde, in beneficijs curatis sanctè ejusmodi concursus institutum esse, ut Ecclesiæ de dignissimis, quoad fieri posset, provideatur; quam institutionem tam serio, & exaggeratis verbis à Tridentino requisitam negligere, grave quid esse, non est dubitandum.

n Filliuc. l. c. n. 180. cit. Less. o Trid. ses. 22. c. 14. de reform.

15. Affero quarto, siue princeps, siue is, cui incumbit absoluta officij cujuscumque secularis collatio, siue Electores, qui dant suffragia ad aliquam eligentem.

eligendum, non ꝑ obligantur sub mortali, nisi dignis conferre, vel suffragari. Excipe semper juramentum, vel quid simile, ut excepisti num. 5. Ratio hujus quarti dicti est eadem. quæ modo dicta est nu. 6 non enim video, cur his electoribus, & collatoribus officij secularis majus onus imponi debeat, cum per dignos, more humano, satis Reip. consulatur, licet quam optabilius esset, per dignissimos.

p. Vasq. l. c. c. 2. c. 3. du. 13. Caetan. Mol. f. alijque Delugo t. 2. de iust. d. 34. sect. 2. n. 13. Dicast. l. c. à m. 111. vocans n. 113. hanc probabilem, licet contrariam probabiliorem.

16. Dixi (Electores, qui dant suffragia.) Nam qui ea colligunt, secundum ea debent pronuntiare: quare peccaret mortaliter, si digniorem, hoc est, habentem sine fraude plura suffragia præmitteret: siquidem statim, atque aliquis pluribus gaudet votis, acquirit jus quoddam electionis, quo privari irrationabiliter non debet.

Hinc, quando pro pluribus, qui numerosiora suffragia æque habuerunt, adhibetur fors (quam adhiberi in munis secularibus non vetatur, vetatur in Ecclesiasticis) peccat, cum onere restitutionis, juxta spem boni eventus, is, qui fraudes molitur, vel imponendo alia nomina, vel aliqua subtrahendo, vel chartas signando &c.; tunc enim lædit iustitiam commutativam, contra concurrentes: perinde facit in ludo is, qui in ipso injustas fraudes usurpat.

CAPVT QVINTVM.

De quarta radice restitutionis, quæ radicaliter est ex contractu.

SI neas cum aliquo contractum, deponis v. g. apud Petrum aureos centum, hos quamvis justè acceptos, suo tamen tempore restituere tibi Petrus obligabitur; quæ obligatio immediate est ex contractu; de qua re in capite sequenti & deinceps. Quod si culpa ipse pereat depositum, debet totidem reddere, & damna inde secuta; quæ obligatio immediate est à culpa, sed mediatè & radicaliter fundatur (ut ex se patet) in præcedenti contractu, de qua re in præsentis capite differimus. Hujusmodi autem contractus solent esse depositi, mutui, commodati, precarii, locati, pignoratii qui sunt proprie contractus. Eiusdem item generis sunt ij, qui vocantur quasi contractus, qualia sunt officia, tutelæ, procuratoris munera, professiones, artes &c. eo enim ipso, quod quis officio fungitur, vel tutela, vel arte &c. videtur tacite inire pactum, cum altero, de inculpata administratione officij &c.

§. I.

De obligatione restitutionis orta ex culpa

In proprie dicto contractu.

Premitto, in legibus a haberi has tres dispositiones. Prima est hujusmodi: quando contractus est in